

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто методичні підходи до діагностики та оцінювання банкрутства. Визначено найбільш оптимальні для українських підприємств моделі оцінювання банкрутства. Розроблено алгоритм діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства підприємств галузі машинобудування.

Аннотация. Рассмотрены методические подходы к диагностике и оцениванию банкротства. Выделены наиболее оптимальные для украинских предприятий модели оценивания банкротства. Разработан алгоритм диагностики и оценивания вероятности банкротства для предприятий машиностроения.

Annotation. Methodical approaches to the diagnosis and evaluation of bankruptcy are considered. The most appropriate valuation models for Ukrainian enterprises bankruptcy were identified. An algorithm for diagnosis and assessment of the probability of bankruptcy for engineering enterprises was developed.

Ключові слова: банкрутство, методичний підхід, діагностика, модель, оцінка, ймовірність.

Розвиток глобальної фінансово-економічної кризи, погіршення фінансової, політичної стабільності та нераціональна економічна політика – все це призводить до збільшення кількості збиткових підприємств, які в більшості випадків знаходяться в стані банкрутства. Це, в свою чергу, вимагає від підприємств здійснення моніторингу свого фінансового стану за допомогою методів діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства.

На сьогоднішній день питанням діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства присвячені праці зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: Д. Дюрана, У. Бівера, Е. Альтмана, Л. Спрінгейта, Р. Ліса, Конана і Гольдера, Ж. Лего, Г. Савицької, В. Ковальова та О. Волкової, І. Жук, Л. Лігоненко, О. Терещенко, Т. Тесленко та ін. Незважаючи на таку велику кількість запропонованих методик щодо діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства підприємства, на сьогоднішній день відсутній універсальний підхід, який би враховував специфіку діяльності вітчизняних підприємств в умовах мінливості економіки, що робить це питання досі актуальним. У зв'язку з цим метою даної статті є узагальнення існуючих методичних підходів і вибір найбільш оптимального з урахуванням особливостей українських підприємств та економіки країни в цілому.

Діагностика та оцінювання ймовірності банкрутства підприємства є процесом визначення та аналізу фінансового стану підприємства за допомогою різноманітних моделей та факторів для подальшої діагностики та оцінки ймовірності настання кризового стану підприємства. У практичній діяльності підприємства застосовують такі підходи до діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства підприємства (рисунком) [1]:

Рис. Класифікація існуючих підходів до діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства підприємства

1) кількісний – діагностика конкретних фінансових параметрів і їх співвідношень (розрахунок коефіцієнтів), у рамках даного підходу використовуються скорингові та інтегральні моделі;

2) якісний – аналіз стану (оптимальності) окремих функціональних підсистем управління (маркетинг, виробництво, кадри, фінанси тощо), найпоширенішими методами цього підходу є метод Аргенті, Скоуна та методика В. Ковальова;

3) кількісно-якісний – є узагальненням оцінювання фінансової стійкості підприємства, прикладом такого підходу є метод інтегральної бальної оцінки.

Найпоширенішим підходом до діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства серед сучасних

підприємств є кількісний, у рамках якого розраховується інтегральний показник на підставі скорингових та дискримінантних моделей. Такий вибір підприємств пов'язаний з простотою розрахунків та доступністю потрібної інформації. У зв'язку з великою кількістю запропонованих методик слід узагальнити та проаналізувати існуючі моделі та виявити серед них найбільш оптимальні для українських підприємств (таблиця).

Таблиця

Порівняльна характеристика моделей визначення ймовірності банкрутства підприємства [2 – 5]

Моделі	Переваги	Недоліки
Модель Сайфуліна – Кадикова	простота розрахунку	не дозволяє оцінити причини потрапляння підприємства "в зону неплатоспроможності"; залежність результатів оцінювання від досвіду і кваліфікації аналітика; незбалансованість значень вагових коефіцієнтів; прихильність до одного джерела інформації
Універсальна дискримінантна функція	широка критеріальна шкала оцінювання; системний і комплексний підходи	високий ступінь складності; інформативний характер показників; модель прийнята лише для підприємств США та Європи
Модель Спрінггейта	точність $\geq 90\%$	модель прийнята для підприємств США і Канади; коефіцієнти наведені в доларах; модель створена для оцінювання кредитоспроможності підприємств
П'ятифакторна модель Альтмана	простота розрахунку; наявність послідовності дослідження	застосовується лише на великих підприємств, що котирують свої акції на біржах; необхідність адаптації вагових коефіцієнтів та прогнозних значень; не враховуються коливання курсів акцій
Показник платоспроможності Ж. Конана і М. Гольдера	модель дозволяє виявити стратегічні проблеми підприємства	можна застосовувати лише відносно підприємств, що котирують свої акції на біржах; не враховує показники фінансової стійкості
Модель О. Терещенко	простота розрахунку; розроблена для вітчизняних підприємств, враховує галузеві особливості підприємства	відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану; отримання значень в границях від $-0,9$ до $0,9$ зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану
Модель Д. Дюрана	дає комплексну оцінку фінансового стану підприємства	погана адаптація моделі; залежність визначення моделі від суб'єктивної думки фахівця
Модель У. Бівера	враховує специфіку вітчизняної економіки та сучасної міжнародної практики; є зручною в застосуванні	вагові коефіцієнти для індикаторів не передбачаються і підсумковий показник фінансового стану не розраховується

Аналіз літературних джерел та таблиці показав, що для вітчизняних підприємств промислової галузі найбільш прийнятною моделлю є модель О. Терещенка. Саме методика даного науковця найбільше враховує реалії ринкової економіки сучасного рівня розвитку України, адаптована до специфіки галузі і ринку функціонування та максимально повно відображає фінансовий стан підприємства. Ще однією моделлю, яка враховує специфіку вітчизняної економіки та, разом із тим, є зручною для коригування відносно локалізації підприємства та часу розгляду, є модель Сайфуліна – Кадикова. Окрім цього українські підприємства можуть використовувати модель Е. Альтмана, яка застосовується для підприємств машинобудування та коефіцієнти У. Бівера. Саме на підставі цих коефіцієнтів Міністерство економіки України рекомендує проводити фінансовий моніторинг підприємства для своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу суб'єкта господарювання і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутства. Також дієвими для України є російські методи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства, що пов'язано зі схожістю економік. Серед російських моделей слід використовувати моделі Ж. Конана і М. Гольдера.

Після розгляду та виділення моделей для вітчизняних підприємств можна запропонувати такий алгоритм діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства [6]:

перший етап – відбір показників;

другий етап – аналіз ранніх ознак кризового стану підприємства;

третій етап – коефіцієнтний аналіз фінансового стану підприємства;

четвертий етап – діагностика на основі інтегральних показників з використанням моделей Е. Альтмана, Конана і Гольдера, Ж. Лего, О. Терещенко та коефіцієнта У. Бівера;

п'ятий етап – формування висновків та Звіту з діагностики та оцінки ймовірності банкрутства підприємства та рекомендації щодо її оптимізації.

Таким чином, проведене дослідження дозволило узагальнити існуючі методичні підходи до діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства, виявити найбільш прийнятні до вітчизняної економіки та сформувати алгоритм для подальшого проведення діагностики та оцінки ймовірності банкрутства підприємств машинобудівної галузі.

-
- Література:** 1. Банкротство предприятия: анализ, учет и прогнозирование : учебн. пособ. / К. В. Балдин, В. В. Белугина, С. Н. Галицкая и др. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К°", 2007. – 376 с.
2. Прохорова Ю. В. Антикризове фінансове управління підприємством : дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : 08.00.04. "Економіка та управління підприємствами" / Ю. В. Прохорова. – К., 2008. – 216 с.
3. Лепейко Т. І. Аналіз сучасних методик прогнозування ймовірності банкрутства підприємств / Т. І. Лепейко, Т. О. Доценко // Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – 2011. – № 1 (10). 4. Казиев К. В. Применение кризис-прогнозных моделей в диагностике финансовой состоятельности предприятий [Электронный ресурс] / К. В. Казиев, Б. В. Казиева. – Режим доступа : http://science.bsea.narod.ru/2007/ekonom_2007_2/kaziev_pr_im.htm. – Название с экрана. 5. Мікеріна М. Суперечності у застосуванні традиційних методик діагностики банкрутства на підприємствах в Україні зі значним ринковим потенціалом [Електронний ресурс] / М. Мікеріна, Г. Кучкова. – Режим доступу : http://feu.kneu.edu.ua/ua/conf_fere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section4/mikerina_kuchkova. – Назва з екрану. 6. Квасовницька Р. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства / Р. Квасовницька, І. Кордонєць // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2 (3). – С. 130–135.